

VAZİFELERİMİZİ YERİNE GETİRİRKEN SORUMLULUK BİLİNCİ

I-Konunun Planı

A- Sorumluluk Kavramı

B-Sorumluluk Bilinci Nasıl Oluşur

II-Konunun Açılımı ve İşlenişi

İnsan, yeryüzünde sözü dinlenen, istekleri, emirleri yerine getirilen, işaretleri bile dikkate alınan ve kendi adına iş gören bir yetkilidir. Yüce Allah kuranı kerimde insana ikram ettiğini özel meziyetlerle onu donatıp üstün kıldığını bildirmektedir.Şüphe yok ki insan, bu üstünlüğünü, kendi çabasıyla elde etmiş değildir. Onun nesi varsa, hepsi Allah vergisidir. Dolayısıyla insan, sorumluluğunun bilinciyle yaşamalı, Yüce Allah'ın onu yükümlü kıldığı görevleri, akla ve hikmete uygun bir surette yerine getirmelidir. Onun sorumlu olduğu görevler ise; başta Allah'ın var ve bir olduğuna, ortağı ve benzeri olmadığına, Hz. Muhammed (s.a.s.)'i O'nun elçisi olarak bilmesi, Allah'tan vahiy yoluyla alıp bize bildirdiklerine inanması ve O'nu kendisine örnek alarak, sünnetine uyması, İslâm dininin emirlerini yerine getirmesi, yasaklarını işlememesi, yeryüzünü imar etmesi, Allah'ın verdiği nimetlere şükretmesi gibi esaslar, ibadetler ve görevlerdir.

III-Konunun Özet Sunumu

İnsan, ruh ve bedenden oluşan bir bütündür. Beden, çeşitli ve önemli organlara sahip canlı bir organizmadır. Ruh ise, bütün organları ile birlikte bedeni işleten, mahiyetini ancak Allah'ın bildiği, bir ilâhî sır, bir kanundur. Çeşitli tehlikelere ve hastalıklara karşı bedenini korumaya çalışan bir insanın, ruhunu ihmal etmesi veya tamamen ruhuna yönelip de bedeni ile ilgilenmemesi, son derece sağlıksız bir yaklaşımdır.

Yüce Allah, insanları helâl ve temiz gıdalarla beslenmeleri konusunda uyarmakta, şeytanın izinden yürümelerini emretmektedir. Ayrıca insanların bilemeyecekleri konularda hüküm vermemelerini, Allah'tan gelen kesin bir bilgi olmadan, nefsin hoşuna gidecek şekilde şeytanın süslediği birtakım evham ve hayallerin etkisi altında kalarak, Allah'a iftira olacak sözler söylememelerini istemektedir. İnsanların, bilemeyecekleri konuların başında, Allah'ın zatından söz edilmesi ve dinî bir delile dayanmadan, Allah adına hüküm verilmesi konuları gelmektedir.

İnsan, kendi mantığı, bilgisi ve akli ile yorumlar yaparak, Allah'ın zatı hakkında söz söyleyemez, O'na bir biçim veya bir suret veremez. Bir insan, dinî bir delil olmadan, "Şu Allah'ın emridir" veya "Şu Allah'ın nehyidir" şeklinde hükümler veremez. Böyle hükümler verilmesi, Allah'a iftira edilmesi demektir.

Allah, insan neslinin ilk babası Hz. Adem'i yarattığında meleklerle, ona itaat secdesinde bulunmalarını emretti. İblis (şeytan)'ın dışında hepsi bu emre uydu. Böylece Allah'a karşı ilk isyan işlendi; insanla şeytanın yolları ayrıldı. İblisin insanlara karşı kibirlenmesi, kıskançlığı ve düşmanlığı başladı. Artık şeytan insan nesline karşı bu tavrını hiç ara vermeden sürdürdü. Ancak, onun saptırmaları, daha çok kendisine dost olan ve Allah'a şirk koşan kişiler üzerinde etkili oldu. İnsan olmanın bilinciyle, kulluk görevlerini yerine getirip Allah'a sığınanlara zarar veremedi.

Bazı insanlar, şeytanın süslediği evham ve hayallerle oyalanmaktan ve gönlünü onlarla meşgul etmekten çok hoşlanır ve sonunda aşırılıklara saparlar. Vesvese verenin şerrinden Allah'a sığınılması emredilmiştir. Şeytanın, Hz. Adem ile eşini cennetten vesvese yoluyla çıkardığı bildirilerek, müminlerin bu konuda duyarlı olmaları ısrarla istenmiştir.

Hz. Peygamber, şeytanın vesveselerine uymamalarını müminlere tavsiye etmiş, vesvesenin dinî-hukukî bir hükmü olmadığını da bildirmiştir.

İblis, cinlerdendi de Rabbinin emrine karşı çıktı. Cinler de melekler gibi göremediğimiz varlıklardır. Çeşitli şekillere girebilirler. Ancak cins ve mahiyet bakımından meleklerden farklıdırlar

Cinler de insanlar gibi yerler, içerler, evlenir, doğar, büyür, çoğalır ve ölürlür. İman ve ibadetle de sorumludurlar, inanç bakımından mümin, kâfir, itaatkâr ve asi olanları vardır. Onlar, amellerine göre cennet veya cehenneme gideceklerdir. Cinler, Allah'ın yarattığı aciz ve sorumlu varlıklardır. Allah'ın izni olmadan, hiçbir kimseye iyilik ya da kötülük yapamazlar. İlâhî vahye veya gayba muttali olamazlar. Çünkü Allah gaybı kimseye bildirmemiştir. Ancak peygamberlerine tebliğ etmek üzere emirlerini ve yasaklarını bildirmiştir.

Yüce Allah, hak dinin ilkelerini, ilk insan/ilk peygamber, Âdem (a.s.)'den itibaren bütün insanlara "vahiy" yoluyla bildirmiştir. Allah, insanları, hak dine" girmeye zorlamadığı için "hak dini" kabul eden de, hak dinden sapan ve "hak dini" tahrif eden insanlar da olmuştur. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.)'e Kur'an verilmeye başlandığı zaman, Hicaz bölgesinde Allah'a şirk koşanların yanı sıra Hıristiyanlar ve Yahudiler de vardı. Allah'ı bir olarak kabul edenlerin (Haniflerin) sayısı azdı.

İslam dininde, gerekli şartları taşıyan her insanın, başta Rabbine, kendisine, ailesine ve topluma karşı sorumlulukları vardır. İnsan sorumlu bir varlıktır, belirli bir amaç için yaratılmıştır, onun varlığı amaçsız değildir. Kendisine başta akıl olmak üzere verilen sayısız nimetlere karşılık insanın da, gücü nispetinde yerine getirmek zorunda olduğu belli yükümlülükleri vardır. İncimize göre, verilen her nimetin insana yüklediği bir sorumluluk vardır.

Bizi insan olarak yaratıp şekillendiren, nice nimetleri emrimize veren Rabbimize karşı sorumluluklarımız vardır. Rabbimiz, insanı bir damla sudan var etmiş, onu güzel bir şekil ve yapıda yaratmış ve nice nimetlere mazhar kılmıştır. Yüce Allah, insanı hayatı boyunca her an

yararlanmakta olduğu diğer bütün nimetler yanında, birçok bedensel ve zihnî melekelerle donatmıştır. İnsan, yaratılışındaki mükemmelliği, beden, akıl ve ruhi yapısındaki güzellik ve insicamı rabbine borçludur.

İnsanın bu kadar dengeli, düzgün ve mükemmel yaratılmış olması, bunca ltuf ve ihsanı ikram eden Rabbine karşı derinden sevgi beslemeyi ve çokça şükretmeyi gerektirir. Ancak tüm bu nimetlere karşın insan, Rabbine şükretmesi gerekirken nankörlük etmekte; O'nun hidayetinde tabi olması gerekirken doğruluktan sapabilmektedir. İnsan, düzgün ve dengeli bir yapıda yaratılmıştır. Öyle ki o, kendi bünyesindeki bu mükemmel denge ve sistemi anlamakta bile güçlük çekmektedir. Kişinin sadece kendi bünyesi değil, üstünde yaşamış olduğu gezegen, çevresindeki her şey, tüm kâinat insanoğlu için nice nimetler ve ibretlerle doludur. İşte bu ibretler, her akliselim kimseyi yüce Allah'a götürmelidir. İnsanın yaratılışta sahip olduğu meziyetleri anlaması aşınsından sadece şu örnek üzerinde biraz düşünelim: Günümüzde son derece gelişmiş olan teknoloji kullanılarak insan robotu yapılıyor. Ancak bunların davranışları bir hayli sınırlıdır. İnsanın inanç ve bilgi donanımı bir tarafa birçok sıradan davranışı bile yapmakta aciz kalmaktadır. İnsan eline herhangi bir kitabı alıp okumak istediğinde hiçbir sıkıntı çekmez, en rahat pozisyonda oturur ve kitabın sayfalarını kolaylıkla çevirip okur. Bunu teknoloji harikası bir robottan veya başka bir canlıdan beklemek mümkün mü? Sadece bu örnek bile insanın nasıl bir imtiyaz içinde olduğunu göstermeye kâfidir. Rabbimiz insanı, mükemmel bir varlık olarak yaratmıştır. Nitekim şu ayet, insanın şereflili bir varlık olduğunu izah ettiği gibi içinde bulunduğu nimetleri de apaçık ortaya koymaktadır.

Rabbimiz istemektedir ki insan, Rabbine inansın, ona itaat etsin, gönderdiği peygamberlere ve gönderilmiş kitaplara inanıp gereğini yapsın ve istikamet üzere yaşasın. Allah'ın verdiği bunca ltuf ve ihsana rağmen şeytana ve başka unsurlara aldanmasın. Aklını kullanarak varlık amacına uygun olarak yaşasın.

Yüce Allah'ın üzerimizdeki sayısız nimetini görmek, üzerinde düşünmek ve O'na şükretmek için Rabbimiz sayısız delil yaratmıştır. Gördüğümüz, farkına vardığımız her şey Allah'ın bir tecellisi ve delilidir. Bu nedenle göklerde, yerde ve bunların aralarında bulunan her şey birer tefekkür vesilesidir. Müslüman, Allah'ın verdiği nimetlerin bütününü düşünerek Rabbine karşı gelmekten sakınmalı, bütün hâl ve davranışlarını O'na adamalı ve nimetin kadrini bilerek şükretmelidir.

İnsan, belirli hak ve sorumluluklara muhatap bir varlıktır. Onun bireysel sorumluluğu yanında toplumsal sorumluluğu da vardır. İnsanın, Yaratıcısı olan Allah'a, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmek durumunda olduğu sorumlulukları vardır. Kimseye taşıyamayacağı bir yük/sorumluluk yüklenmemiştir. Rabbimize karşı sorumluluğumuz, onun emir ve yasaklarına uyarak rızasına uygun yaşayan bir kul olmaktır. Zira o, bizi kendisine ibadet edelim diye yaratmıştır. Şüphesiz ibadet kavramı çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Namaz, zekât, hac, oruç gibi ibadetlerin yanı sıra Allah için, ailemize, çevremize karşı sorumluluklarımızı yerine getirmemiz, onların hak ve hukuklarına riayet etmemizde ibadettir.

Ailemize karşı da yerine getirmek durumunda olduğumuz sorumluluklarımız vardır. Eşimiz, çocuklarımız, anne-babamız, yakın ve uzak akrabamız, ailemizi teşkil eder. Bu itibarla onların insan olarak yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları şeyleri imkânlarımız ölçüsünde karşılamaya gayret etmemiz sorumluluğumuzun bir gereğidir. Çocuklarımızın eğitim ve öğretimi, onların topluma hayırlı birer insan olarak yetişmeleri için uğraş sarf etmek görevimizdir. Onları, sadece yaşadıkları âna (dünyaya) göre değil geleceğe (ahirete) yönelik de eğitmemiz gerekir.

Şüphesiz içinde yaşadığımız çevreye başka bir ifadeyle topluma karşı da sorumluluklarımız vardır. Fert veya topluma zarar verecek olan eylem ya da davranışlardan uzak durmak, onların haklarına saygı göstermek, sorumluluğumuzun bir parçasını teşkil etmektedir. Ayrıca topluma zararlı olan eylem ve davranışlara karşı duyarlı ve sorumlu olmak da, topluma karşı sorumluluğumuzun bir kesitidir. Bu itibarla toplumsal hayatımızda kural tanımazlığa ya da ihlale göz yummamalıyız. Şartlar ve hukuki düzenlemeler çerçevesinde gerekli duyarlılığı göstermeliyiz. Zira bu duyarlılık aynı zamanda dinimizin de bir gereğidir.

İnsan duyarsız, sorumsuz bir varlık değildir. Onun yüce Allah'a, kendisine, ailesine ve topluma karşı bir dizi sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar, Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yerine getirilirse ibadet olarak nitelendirilir. Kur'an-ı Kerim'in değişik âyetlerinde emri bi'l-mâruf ve nehyi ani'l-münker üzerinde hassasiyetle durulmuş, bu toplumsal görevin terk edilmemesi istenmiştir. Çünkü toplumların sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri, maddî ve manevî değerlerini koruyabilmeleri için iyilikleri emredip, kötülükleri nehyetmeleri, diğer bir ifadeyle toplumsal denetim mekanizmasını işletmeleri gerekmektedir.

Bir toplumda dirlik ve düzenin sağlanması ve korunması, bireylerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleriyle mümkündür. Sağlıklı bir toplumsal yapı, görev bilincine sahip, önce kendisini düzeltmeye çalışan fertlerden oluşur.

Siz hidayet üzere olur, Rabbinize hakkıyla iman eder, emrettikleri ve yasakladıkları hususlarda ona itaat eder, helâl kıldığını helal, haram kıldığını haram bilir, kendinizi islah eder, salih amel işler, Rabbinizin rızasını kazanıp ona yakınlık sağlayacak işler yapar; iyiliği emreder, kötülükten nehyederseniz; o zaman azıp-sapmışlar size zarar veremez.

Herkes kendine, ailesine ve çevresine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdür; iyiliği emretme, kötülükten sakındırma da bu göreve dâhildir. Kişi bütün bu vazifeleri yaptıktan sonra başkalarının yoldan sapması ona zarar vermez.

Bu konuda insanların yaptıkları yanlışlıklardan birisi de kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği halde, sürekli olarak başkalarını eleştirmeleridir. Unutulmamalıdır ki, bireysel ve toplumsal kimliğin korunabilmesi görev ve sorumlulukların karşılıklı olarak yerine getirilmesiyle mümkün olur.

IV-Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

“Kendilerine peygamber gönderilenlere mutlaka soracağız.Peygamberlere de elbette soracağız.(Araf/6)

“Allah dileseydi,sizi tek bir ümmet yapardı.Fakat o,dilediğini saptırır,dilediğini de doğru yola iletir.Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.(Nahl/93)

“Andolsun,onlar mutlaka kendi yüklerini ve kendi yükleriyle beraber nice ağır yükleri yükleneceklerdir.Uydurmakta oldukları şeylerden de kıyamet günü şüphesiz,sorguya çekileceklerdir.(Ankebut/13)

V-Konu İşlenirken Başvurulabilecek Hadisler

“Üç grup insandan sorumluluk kaldırılmıştır:Uyanıncaya kadar uyuyandan,Büluğa erinceye kadar çocuktan ve akıllanıncaya kadar akıl hastasından.” (Ebu Davud,Hudud,17)

“Allah,yanılarak,unutarak ve zor kullanılarak yaptıklarından dolayı ümmetimi sorumlu tutmaz.”(İbni Mace,Talak,16)

“Yüce Allah,kalplerinden geçiripte dile getirmedikleri ve yapmadıkları şeylerden dolayı ümmetimi sorumlu tutmaz.(Nesai,Talak,22)

VI-Yararlanabilecek Bazı Kaynaklar:

Kütübi sitte Tercüme ve Şerhi,İ.Canan,Akçağ Yayınevi,Ankara,1988.

Diyanet İslam Ansiklopedisi,Sorumluluk Mad.İstanbul,1988.

Kuran Yolu Meal ve Tefsiri,İlgili Ayetler.

Hadislerle İslam,2.Cilt.

Kurandan Öğütler.